

Ключові слова: система управління корупцією; запобігання корупції; корупційні ризики.

Ключевые слова: система управления противодействием взяточничеству; предотвращение коррупции; коррупционные риски.

Key words: anti-bribery management system; corruption prevention; corruption risks.

МИРОШНИЧЕНКО НАТАЛІЯ АНАТОЛІВНА

*Національний університет «Одеська юридична академія»,
професор кафедри кримінального права, кандидат юридичних наук, доцент*

РОЗДУМИ ЩОДО НОВОЇ РЕДАКЦІЇ КК УКРАЇНИ

Кримінальний Кодекс (КК) України діє в новій редакції з 1 липня 2020 року[1]. Крім того, робоча група при Президентові України підготувала Проект нового Кримінального кодексу України, який обговорювався на конференціях у Львові та Харкові. Зараз робоча група займається удосконаленням положень цього Проекту. В Проекті Кримінального кодексу України передбачені Книги з Загальної та Особливої частини .

Проаналізувавши зміст деяких положень діючого КК та Проекту КК , підготовленого робочою групою з питань удосконалення кримінального законодавства України , необхідно уточнити та доповнити ряд положень.

Відносно структури КК, вважаємо, що немає необхідності її ускладнювати, в КК є розділи, статті, достатньо буде лише уточнити їх та доповнити. Так, доречним є введення розділу 1 у проєкті КК «Вихідні положення»; в цьому розділі разом із загальними положеннями слід розмістити принципи кримінального закону, а також термінологію (роз'яснення термінів , що будуть застосовуватися у КК).

Поряд із загальним поняттям злочину, в проєкті КК вказується на «градацію» та «ступені» злочинів. Це, на мій погляд, не допомагає, а лише ускладнює розуміння цих категорій (видів злочинів). Термін «класифікація», який зараз застосовується в теорії кримінального права, законодавстві та на практиці, повністю є зрозумілим та доречним. В діючому КК (ред. 2020 року) визначаються види кримінальних правопорушень: проступок та злочин. Злочини поділяються на три категорії, а саме: нетяжкі, тяжкі та особливо тяжкі злочини [1]. Але їх поняття потребують уточнення.

До нетяжких злочинів слід віднести такі види злочинів, які спричиняють «значну шкоду» суспільним відносинам, що охороняються кримінальним законом. Застосування терміну «істотна шкода» слід залишити лише для визначення кримінальних проступків, а «неістотна шкода» – для адміністративних проступків.. Тяжкі та особливо тяжкі злочини спричиняють відповідно «тяжку або особливо тяжку шкоду». Таким чином, розмір заподіяної шкоди є одним із критеріїв, що відрізняє окремі категорії кримінальних правопорушень. Поняття істотної, значної, тяжкої та особливо тяжкої шкоди необхідно визначити

у першому розділі КК, де буде розміщена вся термінологія. Ці поняття (терміни), повинні розповсюджуватися на всі види кримінальних правопорушень що передбачені в Особливій частині КК.

Основними ознаками кримінальних правопорушень є суспільна небезпечність та кримінальна протиправність. Не має потреби відмовлятися від ознаки суспільної небезпечності, тому що, по перше, ступень та характер суспільної небезпеки допоможуть відрізнити проступок від злочину, а по друге, – суспільна небезпечність допоможе сформувати типові санкції до кожної категорії правопорушень. Санкція статті є вторинним, похідним елементом, їй передедує опис кримінального правопорушення в диспозиції статті. Тяжкість шкоди не можна визначити без ступеня суспільної небезпечності правопорушення. Як законодавець має вирішувати питання про криміналізацію або декриміналізацію діяння, якщо не буде відоме, що є суспільно небезпечним для держави, особи, суспільства та інших інтересів, які охороняються кримінальним законом.

Типова санкція за нетяжкі злочини зараз передбачатиме лише два види покарань, а саме – штраф в розмірі не більше 10 тисяч неоподатковуваних мінімумів доходів громадян або позбавлення волі на строк не більше 5 років. Тому вважаємо за необхідне доповнити типову санкцію за нетяжкі злочини таким альтернативним видом покарання як обмеження волі на строк від 1 до 5 років. Це буде відповідати санкціям статей Особливої частини КК за нетяжкі злочини. Крім того, в типовій санкції необхідно визначити не тільки максимальний, але й мінімальний строк позбавлення волі за нетяжкі злочини від 1 до 5 років.

В типових санкціях за тяжкі та особливо тяжкі злочини, залишилися позбавлення волі та штраф, як основні види покарання. З цим ми також не можемо погодитися. У типових санкціях за ці дві категорії злочинів повинен бути передбачений лише такий основний вид покарання як позбавлення волі, а за особливо тяжкі злочини – поряд із позбавленням волі ще й довічне позбавлення волі. За тяжкі та особливо тяжкі злочини, що мають підвищений (найвищий) ступень суспільної небезпеки, не може бути передбачений штраф, як основний вид покарання, оскільки цей вид покарання є найменш суворим і може бути призначений лише за кримінальні проступки та нетяжкі злочини, як альтернативний іншим видам основних покарань. Відносно ж тяжких та особливо тяжких злочинів, штраф може бути лише додатковим видом покарання, що призначається поряд із таким основним видом покарання як позбавлення волі.

Слід погодитися з авторами проекту КК щодо підвищення строків покарання у виді позбавлення волі. Так, за тяжкі злочини строк покарання може бути встановлений від 5 до 15 років, а за особливо тяжкі – від 10 до 20 років позбавлення волі. У випадках, коли за умисні особливо тяжкі злочини строкове позбавлення волі передбачено в альтернативі з довічним позбавленням волі, строк позбавлення волі може бути встановлений до 25 років. Наприклад, за такі види злочинів, як умисні вбивства двох або більше осіб, або вчинені з особливою

жорстокістю, або способом небезпечним для життя багатьох осіб, терористичні акти та інші особливо тяжкі злочини.

Класифікація кримінальних правопорушень за ступенем і характером суспільної небезпеки, має суттєве значення для формування окремих інститутів кримінального права, та для визначення видів і розмірів покарань у санкціях статей Особливої частини КК. Тому чітке визначення типових санкцій за різні категорії кримінальних правопорушень в Загальній частині кримінального закону, надасть можливість уніфікувати кримінальне законодавство в цілому.

Відносно підстави кримінальної відповідальності, яка закріплена в ч.1 ст. 2 КК України, вважаємо за необхідне визначитись у кримінальному законі з загальним поняттям «складу кримінального правопорушення» та його елементами : об'єктом, об'єктивною стороною , суб'єктом та суб'єктивною стороною складу кримінального правопорушення .

Поки що в законі визначена лише особа, яка підлягає кримінальній відповідальності (суб'єкт кримінального правопорушення), і вина та її форми (розділі 4,5 загальної частини КК) .

Відносно суб'єкта кримінального правопорушення, вважаємо за необхідне уточнити його поняття, а саме, поряд із ознакою осудності доцільно вказати види осудності: обмежена осудність, вікова та спеціальна (професійна) осудність, які впливають на індивідуалізацію покарання .

Поряд із загальним поняттям суб'єкта , в ст. 18 КК надається поняття спеціального суб'єкта (ч.2) та службової особи (ч.3,4). Але ж службова особа є одним із різновидів спеціального суб'єкта. Тому вважаємо, що поряд із загальним поняттям спеціального суб'єкта, необхідно визначити всі види спеціальних суб'єктів, в тому числі і службову особу. Крім того, немає необхідності дублювати поняття службової особи в примітці до ст. 364 КК, службова особа може бути суб'єктом і інших кримінальних правопорушень, передбачених в різних розділах Особливої частини КК.

Замість розділу « Вина та її форми », в новому КК необхідно передбачити розділ «Суб'єктивна сторона складу кримінального правопорушення». Поряд із поняттям та формами вини в цьому розділі слід визначити поняття мотиву, мети, юридичної та фактичної помилки. Законодавець визначає лише два види умислу – прямий та непрямий. Пропонуємо додатково визначити інші види умислу, а саме, конкретизований, неконкретизований, альтернативний та афектований, які також впливають на кваліфікацію кримінальних правопорушень. При альтернативному та неконкретизованому умислі діяння кваліфікуються за наслідками що настали, на відмінність від конкретизованого умислу, при якому кваліфікація здійснюється за напрямом умислу. Афектований умисел знижує суспільну небезпечність діяння та впливає на кваліфікацію окремих видів кримінальних правопорушень (наприклад, умисне вбивство в стані сильного душевного хвилювання), або розглядається як обставина що пом'якшує покарання (ст.66 КК) . Крім того, необхідно передбачити в КК таке поняття як подвійна

(складна або змішана) вина, яка зустрічається у ряді складних матеріальних складах злочинів. Наприклад, умисне тяжке тілесне ушкодження, що спричинило з неосторожності смерть потерпілій особі. В таких випадках присутні ознаки як умисної так і неосторожної форм вини. Це також впливає на кваліфікацію та надає можливість розмежувати однорідні кримінальні правопорушення.

Слід уточнити редакцію частини другої ст. 14 КК [1] щодо виключення кримінальної відповідальності за готування до кримінальних проступків та за деякі злочини (*точніше – злочини невеликої тяжкості*), за які передбачене покарання до двох років позбавлення волі або інше, більш м'яке покарання.

Вважаємо, що висловлені уточнення та пропозиції сприятимуть удосконаленню кримінального законодавства України.

Список використаної літератури:

1. Кримінальний кодекс України: чинне законодавство із змінами 2020 року: Офіц. текст. Київ: Алерта, 2020. 224 с.

Ключові слова: кримінальні правопорушення, проступок, злочин та його види, типові санкції, суб'єкт, осудність та її види, види умислу.

Ключевые слова: уголовные правонарушения, проступок, преступление и его виды, типовые санкции, субъект, вменяемость и ее виды, виды умысла.

Key words: criminal offence, misdemeanor, crime and types of crimes, typical sanctions subject, sanity and types of sanity, types of intent.

ТУЛЯКОВ ВЯЧЕСЛАВ ОЛЕКСІЙОВИЧ

*Національний університет «Одеська юридична академія»,
проректор з міжнародних зв'язків,
професор кафедри кримінального права,
доктор юридичних наук, професор,
член-кореспондент НАПрН України*

«КРИМІСТРАТИВНІ САНКЦІЇ»: ПИТАННЯ ВИЗНАЧЕНОСТІ У КОНТЕКСТІ ВЕРХОВЕНСТВА ПРАВА

«Останній аргумент короля» У сучасних умовах концепт останнього аргументу використовується як остаточний засіб вирішення соціального конфлікту. Право страти та помилування, останній аргумент держави чи міждержавної спільноти та її органів (Міжнародний кримінальний суд, трибунали *ad hoc*) у протидії злочинності. Відомо, що застосування різних режимів кримінально- правового впливу, попередження злочинності та суспільна інтеграція у їхньому динамічному взаємозв'язку надають можливість з'ясувати найбільш ефективні утилітарні практики обмеження злочинності. Певні соціальні завдання, що ставляться перед державою, є спільними для всіх країн. Одним з таких